

HÄR ODLAS HÅLLBARA JÄTTERÄKOR

Vietnams fisk- och räkindustri på väg mot mindre miljöpåverkan

Odling av räkor och fisk har lett till övergödning och skövlade mangroveskogar i Sydostasien. Men en ny miljöcertifiering ska göra industrin mer hållbar. Dagens ETC har besökt Vietnams växande räkindustri.

De anställda bär heltäckande vita kläder, gummistövlar och munskydd. Innan vi får tillträde till pangasiusproducenten Vinh Hoans fabrik får vi genomgå desinfektionsbehandlingar – företaget har strikta regler för att förhindra att bakterier och sjukdomar sprids. Vi befinner oss i södra Vietnam, fabriken som ligger i Mekongdeltas Dong Thap-provins har tusentals anställda och är uppdelad i olika avdelningar – från levande fisk som kommer in på ett rullband – för att sedan rensas och fileas – till att de frysta fiskbitarna paketeras.

När medielarmen för några år sedan gick om att torsken hotades av utrotning – blev den betydligt billigare vita matfisken snabbt ett prisvärt alternativ.

– Flodernas kyckling! Så kallar vi pangasius som har en neutral smak, berättar Vinh Hoans amerikanske marknadschef Max Basch, när han visar runt i fabriken.

Använder kemikalier

Men lika snabbt som pangasius avlöste torsken blev den ett omskrivet hatobjekt. Delar av kritiken mot pangasius, eller vietnamesisk hajmal som den också kallas, har varit dess smaklösa konsistens. Kemikalier används för att den frysta fisken ska behålla sin fuktighet och suga upp ytterligare vatten – vilket ger ökad vikt och därmed högre marknadspris.

– För mycket vatten i fisken

Hundratals bassänger med konventionella räkodlingar så långt ögat når.

ger en gummiliknande konsistens och smak som många människor klagat på, berättar Max Basch.

Trånga fiskdammar med överanvändning av antibiotika och kemikalier har lett till miljöproblem som övergödning i Mekongdeltat och antibiotikaresistens hos bakterier. Problemrapporeringen i media har följt pangasius vars popularitet och försäljningssiffror, framför allt inom EU, har planat ut, och i länder som Spanien och Italien – stört dykt.

Nu pågår försök att återvinna konsumenterna. Vinh Hoan behandlar inte sina filéer med kemikalier och blev Vietnams första ASC-certifierade pangasius-producent för fem år sedan.

Vattnet kokar

Akvakultur, odling av fisk- och skaldjur, har alltid en viss

påverkan på närmiljön. Att vara ASC-certifierad innebär att hålla de skadliga miljöeffekterna på en minimal nivå. Vinh Hoan får sin fisk från Tan Thuan Dongodlingen som består av tretton dammar. Anställda kastar ut pellets från en ponton i en av dammarna – och vattnet kokar av hungriga pangasius.

Fodret består till nittiofem procent av hållbara vegetariska källor, som lokalt odlad maniok och ris, samt amerikansk soja. Fem procent kommer från fiskprotein, även den spårbar till hållbara källor. Dammarna, vars vattennivå ligger högre än flodvattnet för att inte läcka, muddras på övergivet foder – och slammet hamnar i en särskild avfallsdamm. Vattnet testas så att nivåerna av kväve- och fosfor hålls minimala när vattnet släpps ut i floden igen. Kemikalier, godkända av ASC,

BILD JONAS GRATZER

BILD JONAS GRATZER

ASC

● **Den oberoende icke vinstdrivande organisationen ASC, Aquaculture Stewardship Council, bildades 2010 av bland annat WWF. ASC:s mål är att vara det ledande certifierings- och märkningsprogrammet för ansvarsfullt odlad fisk- och skaldjur.**

● **Mindre kemikalier**

Vid ASC-certifierade odlingar används mindre mängd kemikalier, antibiotika undviks, det råder lägre densitet bland fisken och skaldjuren, det används mindre andel foder, det är högre överlevnadsnivåer bland fisken och skaldjuren och bättre arbetsvillkor för de anställda.

● **Spårbarhetskedja**

ASC använder en spårbarhetskedja som går från ursprungsproducenten genom mellanhänder till slutimportörerna. Det tar omkring fyra månader för en odlare att bli ASC-certifierad och använda logotypen på sina produkter. ASC samarbetar med 456 certifierade odlingar i 38 länder och har sett en 80 procent ökning det senaste året där lax och räkor ökar mest. De största marknaderna finns i Europa med över 8000 produkter på 58 marknader där Nederländerna och Tyskland toppar listan. Finland har 114 ASC-produkter på marknaden.

ASC:s logotyp.

Säger nej till ASC

● **Naturskyddsföreningen anser inte ASC-certifieringen är hållbar. Organisationen anser att det finns brister i återplantering av mangrove och att de sociala villkoren för arbetstagare bör förbättras.**

”Om du vill äta skaldjur rekommenderar vi att du istället satsar på burfångad havskräfta och odlade/handplockade kungskrabbor, ostron, musslor eller pilgrimsmusslor”, skriver Naturskyddsföreningen.

Källor: ASC, WWF, Naturskyddsföreningen

Akvakultur

● **Hälften av världens fisk- och skaldjur odlas idag genom akvakultur, även kallat vattenbruk. De senaste 30 åren har akvakultur varit den snabbaste växande sektorn inom matindustrin med en årlig genomsnittlig ökning på drygt nio procent.**

BILD: JONAS GRATZER

Det är bra ut miljösynpunkt; vi använder inte antibiotika eller farliga kemikalier.

används i små mängder och antibiotika används enbart när sjukdom är bevisat. Hållbarhetsarbetet gäller även det sociala ansvaret. Le Thi Tho, 29, har varit anställd av Vinh Hoan sedan 2008. Hon ser många fördelar i att företaget är ASC-certifierat. Hon tjänar 250 dollar i månaden, vilket är ungefär 50 dollar mer än vad hon skulle tjänat hos en konventionell fiskodlare.

– Vi har förmåner genom försäkringar, befordringar och semesterdagar, berättar hon.

Viktig mangrove

Vi åker vidare till Soc Trang-provinsen där räkodlingarna breder ut sig i det flacka deltalandskapet. Vi kör på en smal väg omgärdad av kala jordvallar, där ingenting växer. Hundratals bassänger med konventionella räkodlingar så långt ögat når. Mekongdeltat i södra Vietnam täcktes tidigare av mangrove-

skog, och uppskattningar säger att hälften har skövats sedan början av 1970-talet för att göra plats åt räkodlingarna. Mangrove är naturliga barriärer mot vågor och stormar; en huvudsak till att tsunamin i Indiska oceanen 2004 blev så allvarlig var att mycket av den skyddande mangroven var borta. När mangroven huggs ner ökar erosionen och fisken försvinner, eftersom mangrovens rötter fungerar som barnkammare för många fiskarter och skaldjur. Dessutom är de kolsänkor och viktiga i kampen mot klimatförändringarna. WWF har sedan 2008 stöttat en rad mangroveprojekt i Sydostasien och i Vietnam fokuserar man på återplantering såväl som att stödja återväxt av redan befintlig mangrove – vilket är billigare och mer effektivt än att återplantera. ASC-certifierade odlare i Vietnam som tillkom-

mit efter 1999 förbinder sig att minst återplantera 50 procent av den förstörda mangroven.

– Vi ser räkor och pangasius som en naturresurs som vi måste ta hand om, säger Huynh Quoc Tinh som är WWF:s ansvarige för akvakultur i Vietnam, på plats i Soc Trang.

Han fortsätter:

– Vi vill främja försörjningsmöjligheterna för lokalbefolkningen och samtidigt bevara miljön.

Högre marknadspris

ASC-certifierade räkor ger ett högre marknadspris vilket gynnar handlarna och de anställda, samtidigt som miljön handskas varsammare.

– Genom att berätta om fördelarna försöker vi övertyga allt fler odlare att gå över till ASC, förklarar Huynh Quoc Tinh.

Stapimex är det första vietnamesiska ASC-certifierade

räkföretaget och har även det strikta regler gällande vattenkvalité, antibiotika och företaget använder enbart biokemikalier.

Företaget odlar två arter av jätteräkor, svart tigerräka och vannameiräka. Kanaler leder in saltvatten från deltat till dammarna där fontäner syresätter vattnet. Manager Truong Quoc Binh förklarar att omställningen till hållbara dammar är kostsam i början och att det därför kan vara svårt att övertala odlare att ställa om.

– Men på sikt lönar det sig eftersom det blir större volymer och vi som odlar tjänar mer pengar.

Bättre arbetsvillkor

Le Van Tam och Tran Quang Huy, arbetar med att kontrollera vattenkvaliteten och räkornas välmående i dammarna. Båda arbetade tidigare för konventionella räkodlingar och jämför med den nuvarande arbetsplat-

sen. De berättar om tidigare långa arbetsdagar, där de ofta, utan lönetillägg, fick patrullera dammarna nattetid.

– Det fanns inga sociala skydd, berättar Le Van Tam, som är utbildad ingenjör inom akvakultur och har 400 dollar i månadslön plus försäkring och bonus, mot den tidigare månadslönen som var 200 dollar.

Varför rekommenderar du ASC?

– Det är bra ut miljösynpunkt; vi använder inte antibiotika eller farliga kemikalier, förklarar Le Van Tam.

– Ur den sociala aspekten är det en självklarhet, fyller Tran Quang Huy in.

Tidigare arbetade han över tio timmar om dagen för 150 dollar i månaden.

– Förutom alla sociala förmåner har jag fått ett rejält lönelöft. ASC är ett lätt val.

BILD JONAS GRATZER

BILD JONAS GRATZER

